

Intervenció de Joan Montagut en representació de l'Espitllera Fòrum d'Estudis Segarrencs (EFES) en la XIX Trobada de centres d'estudis de Lleida, la Franja, Alt Pirineu i Andorra, que es va celebrar a Verdú el 19 de setembre de 2026. La temàtica de la Trobada va ser "Fortificacions. Més enllà del patrimoni" i, entre les experiències que van aportar els diferents centres d'estudis, l'EFES va relatar la campanya cívica "Salvem Sikarra", que es va portar a terme entre els anys 2013 i 2015.

SIKARRA: UNA MURALLA QUE VAM VOLER SALVAR

Hem titulat aquesta reflexió, "Sikarra: una muralla que vam voler salvar", que prové de quan érem el Fòrum l'Espitllera, entitat que el 2020 es va fusionar amb el Centre d'Estudis Segarrencs donant lloc a l'actual Espitllera Fòrum d'Estudis Segarrencs (EFES).

Quan parlem de fortificacions, sovint parlem de castells, muralles o torres que encara formen part del nostre paisatge. De construccions que veiem, que podem visitar i que, amb més o menys fortuna, hem incorporat al nostre patrimoni col·lectiu.

El cas d'avui és una mica diferent. És el cas d'una muralla que va tornar a veure la llum després de més de dos mil anys i que, al cap de poc temps, va tornar a quedar sota terra.

L'any 2013, durant unes obres de millora de la xarxa de clavegueram i de la trama urbana del nucli antic dels Prats de Rei, van aparèixer unes restes arqueològiques d'una importància excepcional. En una placeta situada davant del santuari de la Mare de Déu del Portal es va posar al descobert un tram de muralla lacetana extraordinàriament ben conservat, amb el fossat associat.

Parlem d'una estructura d'uns deu metres de longitud, cinc d'amplada i fins a quatre metres d'alçada, construïda entre finals del segle VI i la primera meitat del segle V abans de Crist. Les excavacions van permetre documentar també restes posteriors, de l'ibèric final i d'època romana.

Però la importància de la troballa anava molt més enllà de les dimensions de la muralla.

Els estudis arqueològics apuntaven que aquelles restes formaven part d'un oppidum, és a dir, un assentament fortificat de gran entitat, relacionat amb la Sikarra de les fonts antigues. De cop, una excavació relativament petita obria una finestra extraordinària sobre els orígens antics d'un territori i d'un nom que, d'una manera o altra, ha arribat fins a nosaltres: la Segarra. I aquí és on la història arqueològica es converteix també en una història ciutadana.

Un cop acabada l'excavació, van decidir tornar a reblir la cala i cobrir les estructures. Les raons adduïdes tenien a veure, entre altres coses, amb les dificultats pressupostàries i amb la impossibilitat d'abordar-ne la museïtzació.

Per a moltes entitats i persones del territori, però, allò significava perdre una oportunitat difícilment repetible. I la reacció va ser important.

El Fòrum l'Espitllera, juntament amb altres entitats de la Segarra històrica, va impulsar una campanya per reclamar la preservació i museïtzació de les restes. Es va presentar el manifest «De Sikarra a Segarra, per la salvaguarda de la memòria històrica de la Segarra».

La resposta va ser, com deia, important. En pocs dies, el manifest va superar les cinc-centes adhesions, tant individuals com d'un gran nombre d'entitats procedents de diversos àmbits i punts del territori. S'hi van sumar associacions culturals, centres d'estudis, entitats dedicades al patrimoni, al medi natural i al desenvolupament territorial i agrupacions populars.

Des dels Amics de l'Arquitectura Popular fins a la Unió de Pagesos de la Segarra; des d'entitats de la Vall del Corb, Santa Coloma de Queralt, Torà o el Llobregós fins a associacions de Cervera, Sant Guim de Freixenet o el Vilosell. I entitats com la Fundació TEKHNÍKÓS o el Grup de Recerques de les TERRES DE PONENT.

Al mateix temps, es van fer gestions a través dels grups polítics del Parlament de Catalunya, intentant que aquella reivindicació sorgida del territori arribés també a les institucions.

Per tant, no va ser només una protesta puntual. Durant un temps, la muralla de Sikarra va aconseguir mobilitzar una part significativa de la societat segarrenca al voltant d'una pregunta molt concreta: què havíem de fer amb aquella descoberta?

I potser val la pena remarcar aquest aspecte: la reivindicació va traspasar els límits estrictes dels Prats de Rei. Entitats d'un territori ampli van entendre que aquella descoberta no pertanyia només al lloc on havia aparegut, sinó que formava part d'una memòria compartida. El mateix títol del manifest, «De Sikarra a Segarra», expressava prou bé aquesta voluntat.

No es tractava només de dir: «Hem trobat una muralla i volem que es vegi». Al darrere hi havia una idea més profunda: el patrimoni només adquireix plenament sentit quan la societat el reconeix com a propi, l'entén i hi pot establir-hi una relació.

La campanya no va aconseguir el seu objectiu final. Malgrat la mobilització, les adhesions i les gestions realitzades, el juny de 2015 van començar els treballs per tornar a cobrir les restes.

Per tant, si mesurem aquella iniciativa només pel resultat immediat, podríem dir que Salvem Sikarra no va assolir el seu objectiu. Però crec que seria una conclusió massa simple.

La campanya va servir per donar a conèixer la troballa, per generar debat, per posar en contacte entitats i persones d'un territori ampli i divers i, sobretot, per plantejar una pregunta que continua essent perfectament vigent: què fem amb el patrimoni quan el descobrim?

Conservar no és només impedir que una pedra desaparegui. És investigar-la, explicar-la, fer-la comprensible i visible i incorporar-la a la comunitat.

I potser aquest és un bon exemple del que suggereix el títol d'aquesta Trobada: anar més enllà del patrimoni.

Les fortificacions ens parlen de defensa, de poder, de conflictes i de formes d'organitzar el territori. Però també poden parlar-nos de nosaltres mateixos: de què considerem valuós, de què decidim conservar i de quina relació volem establir amb el nostre passat.

La muralla de Sikarra avui torna a ser sota terra. Però, malgrat tot, sabem que hi és. Sabem què representa. I, gràcies també a aquella mobilització, no ha tornat a desaparèixer de la nostra memòria".